

»nobis«. Et ipse est persona per se subsistens, vt ex plurimis Scripturae textibus colligitur: praesertim ex illo Ioan. xiv. »Alium Patrem dabit vobis«. Sed nomine isto perraro intelligitur donum ipsius, communiter autem persona ipsa.

Deinde vnitatem diuinae naturae in tribus personis subsistentem, in hoc textu perspicue expressam agnoscere cogimur: tum quia consubstantialitas Filii, et Spiritus Sancti cum Patre, in pluribus Scripturae locis disserte adseritur: tum, quia omnium Patrum vna vox est, in Baptismo Christianos Sanctissimae Trinitatis Mysterium profiteri: tum denique, quia in Baptismo cum Deo pactum inimus, ipsi deuouemur, ac consecramur: illi itaque, in quorum nomine baptizamur, sunt verus Deus, nam tale pactum, talisque consecratio ad creaturam referri non possunt. Iam his solutis, Verbi diuinitatem vindicemus.

CAPVT III.

Verbi naturam eandem esse cum Patre inuictissimis argumentis demonstrat.

Dei Filius Patri consubstantialis est.

Filii diuinitatem declarat in Scripturis Pater ipse talibus caracteribus, quales nulli, nisi Filio consubstantiali conuenire possunt. Matth. enim iii. legitur: »hic est Filius meus dilectus«. Hic, inquam, non Ioannes Baptista, licet inter filios adoptiuos non surrexerit maior illo: hic vnicus est, non factus, aut creatus, sed genitus: non ex nihilo, sed ex vtero. Sic Psalm. cix. »Ex vtero ante Luciferum genui te«. Ex vtero quidem, non beatae Virginis, vt Sociniani contendunt: quia ante Luciferum, immo ante omnem creaturam, vt habetur Proverb. viii. »Dominus possedit me (inquit Sapientia) in initio viarum suarum, antequam quidquam faceret a principio: ab aeterno ordinata sum, et ex antiquis antequam terra fieret... quando praeparabat Coelos, aderam... cum eo eram cuncta componens... ludens coram eo omni tempore«. Quo certe in loco Sapientia non est aliquod accidens, aut virtus intellectualis, sed persona viuens: quae enim ipsi tribuuntur nedum in hoc capite, sed et in primo, et in nono propria sunt personae viuents: nam cap. primo

mo clamat, increpat: capite nono dicitur aedificasse sibi domum, immolasse victimas, cet. Non est etiam attributum essentiale commune tribus personis, seu, vt interpretantur Sociniani, proprietates, et attributum Patris: nam distinguitur a Patre, quum dicatur ab eo genita, et procedens, ludens coram eo omni tempore, id est, omnia cum ipso faciens, conservans, gubernans. Itaque intelligendus est locus iste de Christo Domino, qui vi processionis aeternae Sapientia est, quippe in vicis clamauit, increpauit, Ecclesiam tamquam domum aedificauit, et in ea victimas immolauit, se ipsum nempe in Sacramento Altaris.

Deinde: ipse Filius Dei testatus est, se esse Patri consubstantialem, dum hanc Petri confessionem: »tu es Christus Filius Dei« viul. Matth. xvi. sic laudauit: »beatus es Simon Barjona, quia caro et sanguis non reuelauit tibi, sed Pater meus, qui in Coelis est«. Ex his enim argumentari licet: non fuit singulare Petri priuilegium, quod ipsi reuelatum sit Dominum esse Christum, aut Filium Dei adoptiuum. Primum enim didicisse potuerat a Ioan. Baptista, aut ab Andraea fratre suo, et a Philippo, qui illum esse Messiam, et Christum ab initio fuerant confessi, vt Ioan. i. legitur: secundum autem notum erat omnibus, qui illum habebant tamquam vnum ex Prophetis, qui sane filii Dei adoptiuo erant. Petrus igitur ultra progressus, illum filium Dei naturalem, Patri consubstantialem praedicat. Quod vero Petrus vno verbo comprehenderat, ipse Dominus multis in locis explicatius exposuit, definiens, se tantum distare ab omnibus Prophetis, quantum filius familias a domesticis. Discrimen istud late prosequitur Matth. xxi. vbi Deum Patrem exhibet vti Patrem familias, qui vineam suam locauit agricolis, ad quos semel et iterum misit seruos, qui fructum reciperent; sed quum agricolae seruos occidissent, »nouissime... misit ad eos filium suum, »dicens, verebuntur filium meum«. Declarans deinde Ioan. xiv. »se eiusdem esse cum Patre naturae, ac substantiae: sic enim responder Philippo roganti, vt Patrem ostenderet. »Qui videt me, videt et Patrem meum... non creditis quia ego in Patre, et Pater in me est? Nihil hoc testimonio luculentius, ex quo habetur, quod, viso Christo, videatur et Pater, et vera obtineatur felicitas: id quod dici minime posset, si Christus esset creatura, et natura a Patre diuersus: nam res creata nec repraesentare obiectum potest infinitum, nec habere rationem summi boni, et vltimi finis, in quo quiescamus.

mus. Ergo Christus Dominus in hoc testimonio declarat, se esse eiusdem naturae cum Patre: quod si Sociniani non vident in his testimoniis, Christum se dixisse Patri consubstantialem, et aequalem, palpant caeci in meridiana luce, magis quam ipsi Iudaei, de quibus dicitur apud Ioan. cap. v. »Propterea ergo magis quaerebant eum . . . »interficere . . . quia Patrem suum dicebat Deum, aequalem se faciens Deo«. Summus quoque Pontifex, et omne Concilium, audita Christi confessione, quod Filius Dei esset videndus sedens a dextris virtutis Dei, hoc nomine blasphemum reum mortis pronuntiarunt: »quid adhuc egemus testibus?« At Sociniani illud Christi testimonium contemnunt, contenduntque, Iudaeos invidia excacatos, mentem eius non fuisse assequutos, ac verba illius calumniatos.

Sed perscrutemur alia momenta ex iisdem Scripturis deprompta. Filius est absdubio aequalis Patri, illique consubstantialis, si eidem summi Dei attributa conueniunt: atqui reuera illi conueniunt: est itaque Patri consubstantialis. Filio enim Dei tribuitur aeternitas apud Mich. cap. v. v. 2. dum dicitur: »egressus eius ab initio, a diebus aeternitatis«. Conuenit etiam illi omnipotentia, dicente Apostolo ad Col. 1. »omnia per ipsum, et in ipso creata sunt«. Conueniunt et reliqua attributa, vt videre est, apud Iuenin (1). Quin et vocatur ab Apostolo Deus magnus, ad Titum 2. verbis illis: »expectantes beatam spem, et aduentum magni Dei, et Saluatoris nostri Iesu Christi«. Tribuitur deinde ei nomen *Iehoua*, soli Deo vero, ac summo proprium: ait enim Isaias cap. vi. »vidi Dominum (*Iehoua*) »sedentem super solum excelsum, et eleuatum«.

Accedit: Filium Dei peragere virtute propria omnia opera illa, quae Deo conueniunt, neque possunt nisi infinita virtute perfici: cuiusmodi sunt, remittere peccata, mortuos suscitare, Spiritum Sanctum conferre, intima cordium scrutari: sic legimus Matth. ix. »con-fide filii, remittuntur tibi peccata tua«. Apud Ioann. capp. 11. et x. »soluite templum hoc, et in tribus diebus excitabo illud«. Quod, vt Euangelista adnotat, dicebat de templo corporis sui. Et: »ego pono animam meam, vt iterum sumam eam. Nemo tollit eam a me, sed ego pono eam a me ipso, et potestatem habeo ponendi eam, et potestatem habeo iterum sumendi eam«. Augustinus autem scribit (2): »quomodo Deus non est, qui dat Spiritum Sanctum? Immo quantum Deus est, qui dat Deum? Neque enim

(1) Dissert. v. de Incarnatione.

(2) Lib. xv. de Trinit. cap. 16.

»aliquis discipulorum eius dedit Spiritum Sanctum: orabant quippe, vt veniret in eos, quibus manus imponebant, non ipsi eum dabant«. Tandem, vt mittamus rerum vniuersarum creationem, et gubernationem, quas Filio Dei conuenire docet Ioann. cap. 1. et Apostolus ad Hebr. 1., corda scrutari, quod certus diuinitatis caracter habetur, Filio etiam tribuitur Apocalyp. 11. eique competere Euangelii historia restatur.

Haec ex Scripturis pro Verbi diuinitate adstruenda selegimus. Traditionem modo consulamus, praesertim trium priorum Ecclesiae saeculorum: nam vnanimem omnium consensum pro asserenda Filii consubstantialitate initio quarti saeculi emicuisse, postea adnotabimus. Quo ad primum autem saeculum probatur ratiocinio Tertulliani (3): Apostoli, qui primum saeculum illustrarunt maxime S. Ioann. Euangelista, qui non nisi incunte saeculo secundo e vita excessit, vt testatur S. Hieronymus (4), plenitudinem scientiae a Domino acceperunt: »ne vnum verbum sine fructu in abdito reseruarunt: subditque: »si ergo incredibile est, vel ignorasse Apostolos plenitudinem praedicationis, vel non omnem ordinem regulae omnibus edidisse, videamus ne forte Apostoli quidem simpliciter et plene, Ecclesiae autem suo vitio aliter acceperint, quam Apostoli professerent«. Hoc posterius aduersarii praesumere videntur: sed quam absurda sit illa praesumptio sic ostendit idem auctor: »age nunc: omnes errauerint: deceptus sit et Apostolus de testimonio reddendo quibusdam (scilicet Ephesiis cap. 1. et Philippensibus cap. 1. etiam 1.): nullam respexerit Spiritus Sanctus, vt eam in veritatem deduceret, ad hoc missus a Christo, ad hoc postularus de Patre, vt esset doctor veritatis: neglexerit officium Dei villicus, Christi vicarius, sinens Ecclesias aliter interim intelligere, aliter credere, quam ipse per Apostolos praedicabat«, et.

Quoad secundum vero saeculum, ex eo euincitur Verbi consubstantialitatem fuisse cognitam, quod Apostoli eam discipulos suos docuerint: qui perinde eandem veritatem alios docuerunt. Sunt huiusmodi S. Policarpus Sancti Ioann. auditor (5); Sanctus Ignarius tertius post Petrum Antiochenae Ecclesiae Episcopus (6); S. Iustinus Martyr (7), Irenaeus S. Policarpi discipulus (8), Clemens Alexan-

Hh 2

dri-

(1) Lib. de Praescript. capp. 17. et 18.

(4) Lib. de Script. Ecclesiast.

(5) In Epist. ad Philip.

(6) In Epist. ad Ephesios.

(7) Apol. 1. an. 11.

(8) Lib. 11. contr. Gnost.

drinus, Irenaeo coaeuus (9). Quo ad tertium demum saeculum, testis est praec aliis omni exceptione maior S. Cyprianus, qui medio saeculo vixit (10); similes huic Gregorius Thaumaturgus (11), alique plurimi, quorum nomina et sententias subliceremus, nisi ipsimet Ariani faterentur, doctrinam suam esse nouam, teste S. Athanasio (12).

COROLLARIA.

Sed dogmate hocce stabilito, duo alia velut consecraria sequuntur: Filium nempe Dei fuisse in aliqua substantia, priusquam a Virgine conciperetur; eundemque esse Dei filium, non adoptione et gratia, sed generatione et natura. Euincunt autem veritates istas, praeter ea quae supra adducebamus, haec quae sequuntur: pro prima, inquam, quod legimus apud Ioann. cap. i. »in principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum, hoc »erat in principio apud Deum«. Quo in textu per nomen Verbi intelligi personam, ex eo praecipue constat, quod ab eodem Euangelista additur, »et Verbum caro factum est«. Quin et incarnatum Verbum aliquam personam esse, haeretici ipsi profitentur. Item ex eodem Ioann. Euangelista cap. viii. vbi legitur: »dixit eis Iesus: »Amen amen dico vobis, antequam Abraham fieret, ego sum«. Fuit ergo Dominus Iesus ante Abrahamum. Atque vt Patres ex his verbis arguunt, fuit ab aeterno: quoniam illud *sum* designare solet aeternitatem ut Psalm. ci. »tu autem idem ipse es, et anni tui non »deficient«. Accedit Patrum traditio, quorum communis sententia fuit, in veteri testamento, quotiescumque Deum apparuisse narratur, Filium Dei sese sub variis speciebus hominibus manifestasse. Ita enim docet Iustinus (13), fuisse Christum, qui ad Ilicem Mambre apparuit Abrahamo, et in Bethel Iacob, arque Mosi in rubo ardenti. Neque dissentiant Irenaeus (14), Clemens Alexandrinus (15), Tertullianus (16), et alii.

Secundam quoque fidei veritatem, nempe esse Deo Patri Filium non adoptione et gratia, sed generatione et natura, quod legimus Psalm. ii. inuicissime demonstrat: dicitur enim: »Dominus dixit ad »me

(9) In Exhort. ad Gent.

(10) Epist. lxxiii.

(11) In Prof. Fidei.

(12) Lib. de Syn. Arim. et Seleuc.

(13) In Dialog. cum Tryphone.

(14) Lib. iv. adu. Haer. capp. i. et ii.

(15) In i. Paedag. cap. 7.

(16) Cap. 14. adu. Prax.

»me filius meus es tu: ego hodie genui te«. Quem locum spectare ad Messiam farentur ex Hebraeis sapientissimus R. Salomon Iarchi, Ionatham, et Aben-Ezra: immo mystice ad Christum pertinere, ex illis plurimi tenent. Deinde haec pro eadem veritate in nouo Testamento extant Ioann. i. »Vnigenitus Filius, qui est in sinu Patris, »ipse enarrauit«. Vbi dicitur de hoc Filio fuisse ante Ioannem; dicitur omnes de plenitudine eius accepisse; dicitur ipsum solum Patrem vidisse, comprehensiuè inquam; tollere peccata mundi; auctorem esse gratiae, cet. Sed versus v. attentius praec ceteris ponderemus. In eo Christus ipse sic loquitur: »Pater meus vsque modo »operatur, et ego operor«. Vt enim solueret Iudaeorum obiectionem, quod non esset languidus sanandus Sabbato, adserit, se eadem opera Patris implere, et quaecumque ille facit, haec et filium similiter facere: videlicet, et Patrem, et Filium post rerum creationem non posse ab opere cessare; et licet Sabbato nihil fuerit productum, et hominibus ab operibus seruilibus sit abstinendum, Patrem tamen, et Filium suum vsque modo, continuo scilicet, et incessanter *operari* conseruando, benefaciendo, et sanando: additur autem in ipso cap. »propterea ergo magis quaerebant eum Iudaei interficere, quia non »solum soluebat Sabbatum, sed et Patrem suum dicebat Deum, »aequalem se faciens Deo«. Et ob hanc praecipue causam mortem illi intentarunt. Vnde si filius non fuisset verus Deus, videretur Iudaeorum scelus aliqua ex parte excusandum, eo vel maxime quod illum adiurante Pontifice, an reuera esset Dei Filius, esse talem se confessus est, nec diluit illatam sibi accusationem blasphemiae. Sed et scribit ibidem Ioannes, sicut Pater suscitauit mortuos, sic et filium viuificare quos vult: Filium, et Patrem habere vitam in semetipso: vtrumque esse eodem iure ab omnibus honorificandum: alia demum pro Filii cum Patre aequalitate in natura firmanda.

Similia adducere possemus ex Euangelio Marth. ex principio cap. iii. et ex Apostolo Paulo cap. i. Epist. ad Hebraeos, quae vtilis simus breuioribus omitemus.

Patres audiamus: Hermas, Pastor dictus, primus sit, tamquam antiquissimus. Hic sic de Filio Dei loquitur (17): »Filius quidem »Dei omni creatura antiquior est«. Tatianus (18): »Verbum igitur, inquit, illud coeleste, Spiritus a Patre genitus, et ratio ex »rationali potentia«, cet. Consimilia habet Athenagoras (19), Christus

(17) Similitud. xx. (18) In Orat. contr. Graecos. (19) In Legatione pro Christ.

rum appellans »primogenitam Patris progeniem, ex ipso proceduntem, vt rerum cunctarum idea, et energia foret«. Denique Irenaeus (20) sic loquitur: »hic enim Filius, qui est Verbum Dei »ab initio praestruebat, non indigente Patre Angelis, vt faceret »conditionem, et formaret hominem, propter quem et conditio »fiebatur«.

Ex his autem consurgit theologica ratio: quippe generatio definitur, origo viuentis a viuente in similitudinem naturae: Verbi processio est huiusmodi: nam Ioann. xvi. ipse Christus ait: »exiui »a Patre, et veni in mundum«. Et Psalm. ii. ipse Pater, inquit: »ego hodie genui te«. Rursus Ioann. i. »In ipso vita erat«, cet. Est ergo generatio, proindeque Filius Dei est generatione, et natura eiusmodi. Hactenus. Errores modo his dogmatibus contradicentis prosequamur, et expugnemus.

CAPVT IV.

Referuntur Cerinthi, Arii, ac Socini errores. Synodi Nicaenae historia breuiter describitur. De Colluthianorum secta agitur. Argumenta soluuntur.

Vt impietate ac perfidia nulla est inferior, ita calliditate ac verusitia vincit vniuersas haeresis Verbi diuini consubstantialitatem impugnans. Inter eos autem haereticos, qui in Christum Dominum impiissimas eructauerunt blasphemias, tres sunt iniquissimi, Cerinthus, Arius, ac Socinus. Cerinthus illum purum hominem praedicauit circa annum vulgaris Aerae lxxx. adserens ante Mariam non fuisse: hunc sequuti sunt Ebionitae, sic nuncupati, vel ab Ebione quodam, vel quod derelicti ab Ethnicis, Iudaeis, et Christianis, miserimi fuerint, et pauperes. Contra hanc haeresim scripsit Euangelium Ioannes, vt auctor est Hieronymus (1). De Ario paullo fustus dicendum est, tamquam de praecipuo Trinitatis inimico. Fuit is ex Libia oriundus, vt scribit Epiphanius (2), ea videlicet, quae Aegypti vicina est, Alexandriae contributa: vnde et Sabellius originem traxit. Melitiani particeps Schismatis, a Petro Alexandriae Episcopo communionem ob id interdictus est: sed eo schismate relicto, Diaconus

ab

(10) Lib. iv. aduers. Haereses cap. 7. (1) In Lib. de Script. Ecclesiasticis. Haeres. 69. (2)

ab eodem ordinatus est, atque ab Alexandro Presbiter factus, cuiusdam Parochiae praefectus est. Eodem tempore Colluthus, Carponas, et Sarmatas suae quisque praecerat Ecclesiae, quos omnes haeretica pestis infect: ac duo quidem posteriores se ad Arium adiunxerunt. Colluthus priuatam et ipse sectam condidit, cuius hoc praecipue decretum Augustinus commemorat: »Deum non facere mala«, hoc est, poenas non infligere, in quo cum Marcione sentiebat. Sed obscura, neque diuturna fuit haeresis ista, et subinde dissipata est. Arius autem haeresim inuexit Sabellianae ex aduerso respondentem, ita tamen, vt Sabellius Arii praecursor audiat (3). Vterque in eo conuenere principio, quod repugnarent in Deo duo aut tres personae distinctae, omnimode atque in omnibus aequales. Ex quo Sabellius, Filium a Patre indistinctam personam esse impiissime adserbat: quam illationem aegre ferens Arius, Filium personam a Patre distinctam dicebat, sed negabat, hunc Deum esse Patri aequalem in omnibus. Errorem hunc caepit Arius disseminare, vt Orosius indicat (4), quo tempore Caesares creati sunt Crispus, et Constantinus Iunior, anno scilicet Christi 317., atque id primum contigisse scribit Socrates (5), quum, pace Ecclesiae reddita, Alexander in Conuentu Clericorum de mysterio Trinitatis disputans, subtilius exponeret quemadmodum vnitas in Trinitate esset. Pugnavit aduersus errorem serpentem Alexander coacto centum Episcoporum Concilio, et auctorem communionem priuauit, vna cum haeresis sociis. Sed hominis sanctissimi zelus hoc vnum obtinuit, vt in dies error aueretur: quin et Osi missio ac legatio hunc ipsum obrinuit effectum.

Itaque Constantinus Imperator recuperandae pacis, et concordiae spe frustratus, ac maioribus hoc auspiciis tentandum existimans, ex omnibus Christiani Orbis Prouinciis Episcopos conuocat, vt Eusebius narrat (6). Quocirca, litteris vbique missis, et euocationis, ac publici cursus potestate facta, Nicaeae in Bithynia Synodum coegit Oecumenicam primam, anno Christi 325. Conuenere ad hanc Synodum 318. Episcopi: inter quos insignes complures sanctitate, nonnulli etiam doctrina praediti, quidam Diocletiani, et Maximini, nec non Licinii persecutionibus immania tormenta passi, eorum illustres notas in suis corporibus ostendebant (7). In hoc Con-

ci.

(3) Abrégé de l' Histoire Ecclesiastique iv. Siecle, art. iv. (4) Lib. vii. cap. 28. (5) Lib. i. cap. 5. (6) Lib. iii. de vita Constant. (7) Abrégé de l' Histoire Ecclesiastique iv. Siecle, art. iv. n. 3.

cilio damnatus est error Arii, eiusque Sectariorum, et fidei Symbolum conditum, in quo, Filium esse Patri *consubstantialem* decreuerunt: in auctorem quoque ipsum, et aliquot perfidiae socios ac defensores sententiam Patres dixerunt.

Postea vero quam in hac Synodo profligata haeresis ista fuit, et in ea Catholicae fidei regula praescripta, quae tota fere hac vnicuique vocula *consubstantialis* continebatur, omnes ad hanc obliterandam conuersi sunt impetu Arianorum, qui variis artibus, et subdolis verborum circumscriptionibus fucum facere conati sunt, ac simplicitatem Nicaenae professionis perpetua obliuione contexere. Huius rei causa Synodos varias congregarunt, et in iis diuersas fidei formulas ediderunt, adeo vt paucis annis vndecim ab illis traditas referat Athanasius (8). De omnibus singillatim egit Peranius (9), quae solet eruditione. Ipse consulatur ad haeresis istius cognoscenda arcanam, ac veterum Patrum ea de re sententiam explorandam.

Interea maiorem Arianorum, quam cum Catholicis pugnam, et dissensionem fuisse, certissimum ex historia Ecclesiae apparet. In causa fuit vel ambitio, et priuata odia, vel doctrinae, opinionisque diuersitas. Hinc Meri-Ariani, et Semi-Ariani. Primi Filium neque aequalem, neque similem gloria et maiestate, neque Patri *consubstantialem* esse blasphemabant: a qua blasphemiam quum aures Christianae abhorrent, plerique ex isto grege similem dixerunt esse Patri Filium: atque iidem rursus bifariam diuisi sunt. Quidam enim simpliciter similem esse profitebantur, nulla *substantiae* vel *Vsiae* mentione facta: alii per omnia similem, et secundum *substantiam* affirmabant. Sic Arianorum secta in tres factiones est diuisa. Prima fuit Anomocorum, qui aperte Filium creaturam esse dicebant, nec vlla re Patri similem, nedum parem, et aequalem, quae Arii ipsissima haeresis fuit. Altera Semi-Arianorum, qui, vt minime *consubstantialem* esse Patri Filium, ita per omnia esse similem, adeoque *Vsiae*, et *substantiae*, docebant. Tertia inter ambas interiecta extitit nonnullorum, qui neque *consubstantialem* Filium, neque *substantia* similem, sed tantummodo similem esse statuebant, et eundem creaturam ex ceterarum ordine esse vel negabant, vel manifeste profiteri non audebant. Hoc tripartitum Sectae Arianae discrimen maxime ex Epiphonio colligitur. Verum de Ario, eius errore, atque

(8) In Lib. de Synodis.

(9) Tom. II. Lib. I. cap. 9.

que de iis etiam, quae ad eiusdem naturam dignoscendam facere videbantur, diximus satis.

Socinus, de quo alibi mentio habetur, qui Sabellianorum fermento iam pridem fuerat corruptus, Arianorum quoque errores sectatus est: et licet tempore posterior, impietate tamen, et perfidia primus fuit. Is enim cum Sabellio vnam statuit in diuinitate personam, cum Ebionitis negauit, Christum Dominum ante Mariam Virginem fuisse, et demum cum Arianis Verbi diuinitatem aggressus est, neque paternam generationem fateri voluit, nec Verbi cum Patre *consubstantialitatem*. Cum Socino, Laelio dicto, sensere postea Faustus Socinus eius nepos, Wolzogenius, Zwikerus, innumerique alii Fratres Poloni: qui omnes vnam cum Arianis caussam suscipientes, eadem aptarunt sophismata, quibus Dogma de Verbi *consubstantialitate* aggredierentur. Vt tamen ea ordine soluamus, primo de iis, quae contra Scripturas, et Patres pugnant, deinde de aliis, quae syllogizando congererunt, agemus.

Itaque Ariani opponunt Primo: Verbum non est Dei Filius Vnigenitus, sed quasi Vnigenitus, dicente Ioann. cap. I. »Vidimus gloriam eius quasi Vnigeniti, cct.« Non est est ergo Vnigenitus proprius, et naturalis: proindeque nec *consubstantialis*.

Secundo: Eiusdem Euangelii cap. x. legimus: »Quem Pater sanctificauit, et missit in mundum, vos dicitis, quia blasphemus, quia dixi, Filius Dei sum? Filius igitur, non natura, et generatione, sed adoptione, et gratia habendus est.

Tertio: Christus appellatur ab Apostolo ad Colos. I. »Primogenitus omnis creaturae, et Primogenitus mortuorum«. Sed primogenitus alios eiusdem naturae connotat: ergo quum omnes alii filii sint adoptiui, Christus quoque ex horum numero erit.

Quarto: In priori ad Corinth. haec leguntur: »Cum autem subiecta fuerint illi omnia, tunc et ipse filius subiectus erit ei, qui subiecit sibi omnia, vt sit Deus omnia in omnibus«. Est, ergo Christus Filius Dei sola administratione, et principatu Ecclesiae, quam illi Pater cum plena potestate subiecit, ita tamen vt, absoluto Ecclesiae temporali regimine, ipsemet Filius commissum sibi resignet imperium.

Quinto: (Et est argumentum Wolzogenii.) Quatuor in sacris literis memorantur caussae, ob quas Christus Dominus Dei Filius sit per veram et propriam generationem. Prima est, quia absque ope-

ratione viri vilius, sed Spiritus Sancti virtute immediate in vtero Virginis conceptus est, nullumque ideo alium Patrem praeter ipsum Deum habuit. Quam caussam indicavit Angelus, sic alloquens Mariam: »Spiritus Sanctus superueniet in te, et virtus Altissimi obrumbrabit tibi, ideoque et quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei«. Altera caussa est, quia a Patre sanctificatus, et in mundum missus. Tertia, quia eum Deus suscitauit a mortuis, atque ad vitam immortalem denuo quasi genuit. Quam caussam Paulus in concione sua, quam Antiochiae habuit, allegat his verbis: Act. xiii. »Annuntiamus vobis promissionem, quae facta est Patribus, quod eam Deus impleuerit nobis filiis eorum, dum resuscitauit Iesum: sicut etiam in Psalm. ii. scriptum est: Filius meus es tu, ego hodie genui te«. Quarta demum caussa est, quia eum ad dexteram suam collocauit in coelis, donauit illi nomen, quod est super omne nomen, constituit eum iudicem viuorum et mortuorum: ob quam sublimitatem, et similitudinem cum Deo, est ratione perfectissima Dei Filius: Ast, quis non percipit, nullam ex his causis rationem verae et propriae generationis attingere? Non est ergo talis nisi sola gratia, et adoptione.

Sexto arguunt: Ipse Filius Ioann. xiv. profitetur se inferiorem Patre, dicens: »Pater maior me est«. Ioann. item v. inaequalitas Filii eum Patre declaratur verbis illis: »Non potest Filius a se facere quidquam, nisi videat Patrem facientem«. Et iterum: »Ego nihil possum a me ipso facere«. Quomodo ergo Filius potest esse summus Deus? Confirmant id ipsum loca, in quibus Christus ostendit, se non esse auctorem suae doctrinae, vt quum Ioann. vii. dicit: »Doctrina mea non est mea, sed eius, qui misit me«. Illa etiam, in quibus se a Patre missum testatur Ioann. iii., ab ipso mandatum accepisse, Ioann. x, ad Patrem preces fudisse, Ioann. xvii. Demum ea in quibus Filius vocat Patrem Deum, ac Dominum suum, vt xx. cap. »Ascendo ad Patrem meum, et Patrem vestrum, Deum meum, et Deum vestrum«. Et Paulus i. ad Corinth. »Christus est Dei«, cet. cet.

Septimo argumentantur: Etiam si ponatur, Verbum fuisse in aliqua substantia ante incarnationem, in ea etiam creaturam fuisse ex his Scripturae locis colligitur: Prouerb. viii. »Dominus possedit me in initio viarum suarum«. Matth. xii. »Ecce seruus meus electus, quem elegi«. Ioann. iii. »Qui post me venturus

est,

est, ante me factus est«. Non est ergo Patri consubstantialis.

Octauo: Dei Filius secundum Scripturas non habet bonitatem essentialem, potestatis plenitudinem, perfectissimamque scientiam, quas summum Deum habere necessum est. Dicitur enim apud Luc. cap. xviii. Christum ipsum vocanti se Magistrum bonum, dixisse: »Quid me dicis bonum? Nemo bonus, nisi vnus Deus«. Filiis etiam Zebedaei respondit cap. xx. »Sedere . . . ad dexteram, vel ad sinistram non est meum dare«, cet. Rursus de extremo iudicii die cap. xxiv. dicitur: »De die autem illo nemo scit«, cet. Igitur Filius neque bonitatem diuinam, neque summam potestatem, neque plenitudinem habet sapientiae.

Haec, hisque similia congerunt ex Scripturis: Sed et argumentantur ex Patribus Antenicenis, praesertim ex Herma, Filium Dei esse omni creatura antiquiorem, non generatione, sed praedestinatione. Nam similia profert Herma (10) de Ecclesia dicens: »Omnium prior creata est, ideo anus: et propter illam mundus factus est«. Sed Ecclesia prior est tantum praedestinatione: ergo et Filius Dei. Accedit, quod, vt adnotat Auctor Irenici Irenicorum, idem Herma Similitudine v. Filium cum Spiritu Sancto confundit, dum ait: »Filius Dei Spiritus S. est«.

Sed veniamus ad ea, quae Wolzogenius praesertim syllogizando adducit. Si Pater, inquit, aliam personam ex essentia sua genuisset, sequeretur alium Deum genuisse, atque per generationem huiusmodi, ex vno Deo fierent duo Dii, sicut in generationem humana ex vno homine fiunt duo: quod tempore Concilii Nicaeni tenuisse Patres constat ex Symbolo illius Concilii, vbi dicitur, *Deum esse de Deo*. Deinde: quum Pater, et Filius eandem numero essentiam habeant, si Filius ex Patris essentia foret genitus, simul et ex sua essentia esset genitus: vnde et sui ipsius esset Filius, et sui ipsius etiam Pater. Ad haec: Filius vel ex libera Dei voluntate, vel ex necessitate naturae fuit a Patre genitus: si ex libera voluntate, potuit etiam non generari a Patre, adeoque non existere, quod est contra rationem summi Dei. Quod si Pater ex naturae necessitate Filium genuit, perpetuo gignit, quum eius natura sit semper prorsus eadem, et immutabilis. Practerea, si Patris natura et essentia etiam Filius est, sequitur necessario etiam, intellectum Patris esse intellectum Filii, atque inde etiam opera, quae ad intellectum Patris

li 2

pro-

proficiuntur, a Filii intellectu proficisci: Si ergo Pater per intellectum sui operationem generat Filium, sequitur, Filium etiam seipsum generare: immo et Spiritus Sancti. Filium generabit, quum habeat eandem naturam, eundemque intellectum. Haec Wolzogenius: Quae etsi summis digitis, ut dicitur, attingere fuerit hodiernae rerum luci congruentissimum, ulterius prosequi foret omnino superuacaneum, ni quid amplius dicamus. Nec enim aliud quidpiam in illis videmus praeter hominis delirantis cauilla: quae discutere nobis facillimum, postquam ea, quae supra obiecebamus, fuerint soluta.

Ad argumenta itaque soluenda, quae ex Scripturis, et Patribus ducta sunt, calamus vertamus. Et quidem illud, quod ex cap. i. Ioann. Ariani deducebant, soluitur dicendo, Verbum esse Vnigenitum Patris proprium, ac naturalem, in sinu Dei ipsius reconditum, Patremque suum comprehendentem. Neque oppositum suadet particula illa *quasi* in vers. 14. posita: nam ut scribit Chrysostomus (11), illa est »confirmationis, et indubitatae determinationis« vox, Ita Matth. xiv. legimus: »Quia sicut Prophetam cum habebant«. Verum et est etiam consuetudo sermonis Regem maiestate, regaliq; comitatu incedentem, sic paucis describere, vidimus magnificentiam ut Regis. Legatur citato loco Chrysostomus. Quod autem opponunt aliqui Luc. iii. v. 23. in verbis istis: »Erat incipiens quasi annorum triginta«, particulam *quasi* diminutiuam esse, nihil obest: nam non extat hoc loco quasi definiens, sed quasi indeterminatum. Id quod ex eo allunde liquet, quod participium *incipiens*, sequentis aduerbii *quasi* significationem determinat: qui enim trigessimum annum incipit, nondum compleuit.

Ad illud, quod desumitur ex cap. x. Ioann. v. 36. respondet Estius (12), Christum neququam probare hoc argumento, se esse Filium Dei, sed se non male et inconuenienter fecisse, quod se dixerit Filium Dei. Si enim homines, eo quod ad illos sermo Dei factus fuerit, Scriptura Deos appellat; quanto iustius ille, quem Pater sanctificauit, et missit in mundum, poterit se Filium Dei vocare? Itaque refellit hoc loco Christus Iudaeorum calumniam argumento, ut vocant, a minori ad maius. Verumenimvero, ex hoc Ioann. loco erui etiam Christum esse Filium Dei naturalem, multipliciter ostendi potest. Primo quidem, quia Christus se praefert omnibus,

(11) Hom. 11. in Ioann.

(12) Com. in Ioann.

quos

quos Scriptura filios Dei vocat: unde non est ipse, sicut alii, filius per adoptionem, sed per naturam. Secundo; quia ut aduertit S. Thomas (13), »quem Pater missit in mundum, est Filius Dei, qui in aeternitate praexistit«. Nemo autem dicitur mitti in alium locum, nisi antea alibi fuerit. Tandem: quia, ut argumentatur S. Augustinus (14), Christus Dominus paulo antea dixerat: »Ego et Pater vnum sumus: quod certe accipiendum est de vnitatem potestatis, ideoque et substantiae. Neque officit, Christum dici a Patre sanctificatum, quandoquidem illum Pater sanctificauit, quum ipsum genuit, ut Augustinus loquitur. Sanctificauit quoque humanitatem ipsius, quando Filium missit in mundum, ut ait Hilarius (15).

Quod vero Christus appelletur ab Apostolo »Primogenitus omnium creaturae«, iure ac merito id factum est, quin alios eiusdem naturae filios connotet. Nec enim vox illa *Primogenitus* est vox ordinis, sic enim Christo conuenire haud valet, quum sit Vnigenitus, sed est vox praesertim dignitatis: quo sensu in Genes. vocatur primogenitus maior in donis, et prior in Imperio. Ceterum vocatur sic ab Apostolo ex eo etiam, quod prior est genitus a Patre, quam creatura vlla, ut habetur Prouerb. viii. sicut et ex quo Princeps sit fratrum suorum, unde Apocalypsis i. appellatur »Primogenitus mortuorum, et princeps Regum terrae«. Demum, quia primogenitus erat haeres paternorum bonorum, a cuius manu reliqui partem haereditatis capiebant: Filius autem Dei haeres est vniuersorum, ut scribit Paullus ad Hebr. i. et ipse »fecit nos regnum Patri suo«, ut legimus Apocalyp. i.

Quae autem in vnum Wolzogenius collegit, causas enumerando, ob quas Christus Dei filius sit, easque improbando, facillime soluunt: omnia siquidem, quae in probationibus adducit, sempiternam diuinamque generationem confirmant. Nam Luc. i. v. 35. praenuntiat Angelus: »Quod nascetur ex te vocabitur Filius Dei: hoc est, ut Bernardus scribit (16): »Non solum qui e sinu Patris in vterum tuum veniens abumbrabit tibi, sed etiam id quod de tua substantia sociabit tibi, ex hoc iam vocabitur filius Dei, quemadmodum is, qui a Patre est ante saecula genitus, tuus quoque amodo reputabitur filius«. In cuius interpretationis praesidium pla-

(13) Lect. vi. in cap. x. Ioann.

(14) Tract. xviii. in Ioann.

(15) In Lib. vii. de Trinit.

(16) Hom. i. de Laudibus Virginis,

placet sequentia adnotare. Primum, particulam *ideo* ex praecedenti sermone consequentiam inferre: vnde sensus est »quia Spiritus S. superueniet in te, et virtus Altissimi obumbrabit tibi«, quibus declaratur mirabilis vtriusque naturae, diuinae et humanae vnio: igitur quod nascetur ex te vocabitur, et erit filius Dei. Secundo obseruandum cum Gregorio Magn. (17), obumbrationis vocabulum vtramque significare naturam: vmbra enim a lumine formatur et a corpore: et Dominus per diuinitatem lumen est, et per humanitatem corpus. Deinde obseruandum, Christi Domini supernaturalem conceptionem Spiritus S. virtute peractam, satis declarari verbis illis: »Spiritus S. superueniet in te«: sequentia ergo aliquid praestantius innuunt, nempe diuinae, humanaeque naturae vnionem. Tandem notandum, neminem negaturum, quod Christus Dominus potiori iure sit filius Dei, quam Adam, quem tamen ex terrae sinu, absque Matre, Altissimus creauit. Itaque firma est caussa, ex Luc. i. petita ad adserendam Filii diuinitatem.

Secunda caussa ad Christi sanctificationem spectat, de qua supra. Pro tertia elucidanda, damus libenter obicientibus illud Psalm. ii. »Ego hodie genui te«, de Resurrectione dictum esse, iuxta nobilissimos interpretes: at sunt alii, nec numero, nec auctoritate inferiores, locum illum de imperceptibili, diuinaeque generatione exponentes. Sunt hi Gregor. Nyssenus, Cyrillus Alexandrinus, Athanasius, alii: quin et de temporali Athanasius ipse illum interpretatur. Sed neutiquam discrepant inter se et qui de Resurrectione, et qui de generatione exponunt locum huiusmodi. Pro quo ponendum illud est, hic nempe, diuinam probari generationem. Id praestat Eruditissimus Bossuetius ita singulas particulas pensitans: *Dominus*, inquit, *diexit ad me*: non ad alios, sed ad me proprie, singulariter: *Filius meus es tu*: tu inquam, et non alius. Ergo vnicus, Vnigenitus, singularis. Quod nusquam ea emphasi dictum de quopiam: *Ego hodie genui te*: non ergo adscitus, non adoptatus, sed genitus: nec gratia, sicut Angeli, et homines, sed natura filius. Et quidem Apostolus ad Hebr. i., locum hunc accipiendum esse de vera, ac propria generatione declarat. Sed et de temporali Christi conceptione eum intelligere non incongruit. Quamuis enim Pater neutiquam de sua substantia Christi humanam naturam genuerit: tamen ob generationem temporalem euenit, vt filius hominis fieret filius Dei natura-

(17) In Lib. xviii. Moralium Iob xvii.

turalis, ob vnionem hypostaticam. Eodem pacto Resurrectioni locus ille accommodatur. Nam ad illam spectat quam optime illud: »Ego hodie genui te«, quia Christus a mortuis resurgens se verum Dei Filium manifestauit. Quin Resurrectio Christi nihil aliud fuit, quam aeternae eius generationis progressus: quum enim natus sit filius Dei viui, et ipse vita sit, necesse fuit, vt iterum quodammodo gigneretur, ait lepidissime Episcopus Meldensis. Quod confirmatur ipsius Christi testimonio, ita Patrem orantis (18): »Clarifica me Pater claritate, quam habui priusquam mundus esset apud te«. Siue ergo egregium Psalmi locum de generatione sempiterna, siue de conceptione temporali, siue de Resurrectione ex mortuis accipiatur, firmissimus ille est ad aeternam Christi generationem comprobanda m. Hactenus de tertia caussa. Quartam vero vt sustineamus, satis erit dicere, omnes omnino Christi Domini praerogatiuas ab aeterna generatione, velut a primo fonte, manare.

Quid autem si Christus ipse se Patre inferiorem profiteatur, Ioann. xiv. ? Ratione humanitatis assumtae id proficitur: et etiam ratione naturae, et personae, quo ad originem spectat: minime vero quo ad substantiam, et potestatem. Si enim hoc pacto Patre minor esset, quomodo eodem cap. dixisset: »Qui videt me, videt et Patrem meum«? Quomodo verum esset quod ibidem dictum est: »Patrem suum dicebat Deum, aequalem se faciens Deo«? Quomodo alia plurima id ipsum attestantia? Recurrendum itaque est ad diuersam Christi naturam, vt Augustinus exemplo suo monet (19). Verum et cum Patribus Graecis dici potest, Filium esse Patre minorem secundum habitudinem caussae, eo quod Pater origo sit Filii, vt loquuntur Basilii (20), Gregorius Nazianzenus (21), et Chrysostomus (2). Salua tamen Patrum Graecorum auctoritate, ac dignitate, Latinorum sententia verior nobis videtur, qui adserunt, propter humanitatem Filium se minorem Patre fecisse. Cuius sententiae certissima comprobatio est, quod nullibi scriptum sit, Patrem esse maiorem Spiritu S., aut Spiritum S. minorem Patre, quia Spiritus non sic creaturam assumpsit, sicut a Verbo assumta est natura hominis, vt Augustinus loquitur (23).

Neque Filii cum Patre ostenditur inaequalitas locis illis, quibus olim

(18) Ioann. xvii.

(19) Lib. ii. de Trinit. cap. i.

(20) In i. adu. Eunomium.

(21) Orat. v.

(22) Hom. lxxv.

(23) Lib. ii. de Trinit. cap. 6.

olim Ariani, et nunc vtuntur Sociniani. Nam ad primum, facilis est et adaequata responsio ex Greg. Nazianz. (24) Filium nempe non posse a se quidquam facere, quia vna est Patris, ac Filii potestas, vna eademque operatio. Quae responsio constat ex verbis praecedentibus: » Pater meus vsque modo operatur, et ego operator «, et ex sequentibus: » quaecumque enim ille fecerit, haec et » Filius similiter facit «. Potest etiam locus iste de Filio, vt homine, exponi.

Quod secundo obicitur nullius est momenti. Soluitur acutissime ab Augustino sic (25): Si mea, quomodo non mea? Si non mea, quomodo mea? Breuis responsio: mea, quia sum Dei Verbum, ac sapientia. Non mea, quia non a me originaliter profecta. Sicut enim Dei Filius suum esse habet a Patre, ita quidquid eius est, siue vita, siue doctrina, siue operatio similiter est a Patre. Appellat itaque doctrinam Patris, ne credatur comparata per humanam industriam. Vel loquitur Christus Dominus ex hypothesi, et in sensu Iudaeorum, qui opinabantur, ipsum diuersum voluntate ac doctrina a Patre, suam facere voluntatem, et doctrinam suam spargere: quum vna sit ipsius ac Patris voluntas.

Cetera testimonia soluit quoque scribens: » Patrem etiam Deum » esse Vnigeniti filii, quoniam factus est homo, et natus ex femina «. Itemque: » Non ait Patrem nostrum: aliter ergo meum, aliter vestrum: natura meum, gratia vestrum: Neque dixit Deum nostrum: ergo et hic aliter meum, aliter vestrum: Deum meum, » sub quo et ego sum: Deum vestrum, inter quos, et ipsum Mediator sum « (26).

Tandem Dei Filio denegandas esse bonitatem, potestatem, scientiam, ceterasque dotes Summi Dei proprias, haud probant loca, quae proferuntur. Quare ad primum vera est responsio Greg. Nazianz. (27) et Augustini (28), Christum accurrisse iuueni dicendo: » Quid me dicis bonum «? Quasi diceret: Si me arbitraris purum hominem, igitur me bonum appellas? Si bonum fateris, oportet vt Deum credas, quum solus Deus sit vere bonus, et omnis bonitatis fons, et origo. Vnde non negat Christus propriam bonitatem, sed adolescentis fidem attollit. Alter locus ex cap. xx. desumptus exponi posset cum Augustino (29) hoc sensu, quod non sit humanae potestatis regnum da-

(24) Lib. iv. Theologiae.

(25) Tract. in hunc locum.

(26) In Lib. i. de Trinit. cap. 7.

(27) Orat. xxxvii.

(28) In iii. cont. Max.

(29) In i. de Trinit. cap. 12.

dare: melius tamen cum eodem S. Doctore sic explicatur (30): non est meum dare vobis superbis, qui illud petitis, aut terrenum, aut iure consanguinitatis: sed meum est dare humilibus, quibus paratum est a constitutione mundi.

Postremae obiectioni haec sit solutio: nescit Filius diem iudicii vt singularis persona est, et Deus homo plenus gratia et veritate, nego: vt caput Ecclesiae, in quantum non debet diem illum manifestare, vt homines continuo aduentum Iudicii formident, concedo. Qui ergo Legislatoris, aut Iudicis officio fungitur, dicit se nescire quidquid nefas est reuelare: nec mentitur tamen, quamvis vt singularis persona nouerit, quae a se ignorari fatetur. Ita Iudex ait, se nescire rei crimen: Confessarius poenitentium peccata. Recte Augustinus (31): » Hoc enim, inquit, nescit, quod non ita sciebat, vt » tunc discipulis indicaret «.

Atque his tandem argumenta ex Scripturis deprompta soluta quam breuissime sunt: qui pleniorum eorum confutationem desideret, adeat Petauium (32), ex instituto eiusmodi momenta discutientem, variasque responsiones adducentem.

De cetero autem, alia argumentorum genera, ea scilicet quae ex Patribus, et ratione sunt mutuata, in examen vocemus operae pretium erit: Et ad primum primo occurrentes Ioann. Exesti Grabe probamus solutionem in notis ad Bullum, Hermam nempe putasse, animas principio fuisse creatas antequam vniuerit corporibus, atque Ecclesiam creatam saeculorum initio ratione animarum. At quare non dicendum potius, creatam a principio ratione Angelorum, quorum pars ad Ecclesiam triumphantem pertinet? Nullum est igitur argumentum, nulla erroris Hermae probatio. Deinde rectissime Filius Spiritus vocatur, quod nedum est nomen particularis personae, sed etiam Deo, Angelisque commune. Sic Filium Spiritum dixerunt Tertullianus (33), Lactantius (34), Cyprianus (35), et alii.

Ad primam autem rationem respondendum, minime sequit quod in ea dicitur, Deum scilicet, alium Deum generare. Quando enim instituitur, inter Deum, et creaturas comparatio, omnem omnino imperfectionem, remouere debemus. Quod vero genitor praecedat tempore id quod gignit; quod in generatione abscondatur, et diuidatur

Tom. I. In Psal. cxxvi. In i. cont. Marcionem. In Lib. i. de Trinitate, cap. 12. In Lib. ii. de Trinitate, cap. 1. In Lib. i. de Trinit. cap. 12. De Idololorum vanitate.

natura; quod generatio sit actio quaedam accidentalis; quod foetus paullatim formetur, cetera bene multa, non ad essentiam perfectionemque generationis, sed ad defectum pertinent creaturarum. Itaque etsi in generatione hominum Filius a Patre diuersus sit, quoniam corporum natura non est simplex, sed fluida, et generatio ex materiae effluxione peragitur; at quum Deus impartibilis sit, gignendo non diuidit essentiam, nec influxio in eo est, vt in hominibus. Ita respondent Arianis similia obicientibus SS. PP. communiter. Iam vero quod de Patribus Concilii Nicaeni ab haereticis additur execrabilis calumnia est. Quum enim Dei nomen quandoque pro persona accipiatur, quandoque pro ipsa essentia, vt Damascenus ait (36); Dei Filius Deus de Deo appellatur, seu persona diuina: quomodo dicitur Ecclesiastici vltimo: » Inuocauit Dominum Patrem Domini mei«. Et Psalm. cix. » Dixit Dominus Domino meo«. Vnde haec propositio: » Deus genuit Deum«, vera est: haec autem: » Essentia genuit essentiam«, aut: » Deitas Deitatem«, a nullo Catholicorum admittitur. Prior enim terminum habet concretum, secunda abstractum.

Secundae rationi hoc sit responsum: profitemur Deum Filium ex Patris essentia esse genitum, non vero fatemur, diuinam essentiam absolute acceptam esse principium generationis: ita enim sequeretur absurdum praefatum, quod Filius esset ex sui ipsius essentia, quia habet eandem cum Patre naturam: sed dicimus Filium esse genitum ex essentia relatiue sumpta, et quatenus est essentia Patris, vna nempe proprietate personali subsistens. Quamquam vero accuratius, propriusque diceretur Filium genitum esse a Patre, quam ex essentia, quia haec nec gignit, neque gignitur; admittimus tamen hunc loquendi modum propterea quod Pater, qui generat est sua essentia, et Filius genitus est ipsamet essentia Patris. Consulatur S. Augustinus (37). Tertia ratio illud tangit, de quo grauis olim fuit inter Catholicos, et Arianos confictus: soluitur tamen dicendo, vtrumque posse admitti, et Filium genitum fuisse necessitate, et genitum fuisse voluntate; et vtrumque posse etiam negari. Nam si accipiatur necessarium pro eo quod est naturale, et vnde quaeque immutabile, Athanasius est (38), qui Filium necessario productum dicit, quum sit foetus substantiae non ex deliberatione natus, vt contendebat olim Eunomius: si autem accipiatur necessarium pro eo quo

(36) Lib. iii. capp. 4. et 11. (37) Lib. xv. de Trinitate, capp. 1. et 14. (38) Orac. II.

quispiam indiget, Augustinus est, qui Filium non esse necessitate genitum dicat (39), quia necessitas indigentiae in Deo non est. Similiter, si sumatur voluntarium pro eo quod non est coactum, neque vim affert inclinationi, Filius natus est voluntate, vt Marius Victorinus contra Arium argumentatur (40): non enim aut a se ipso, aut a Filio, aut a Spiritu S., aut a creaturis cogi potuit Deus, vt gigneret Filium: quum nemo cogat se ipsum, neque productum cogere possit producentem. Quod si voluntarium dicatur quod liberum est et indifferens, vt accipiebat Arius, negandum ac pernegandum cum Fulgentio (41), Dei Filium voluntate gigni, quia in generatione Vnigeniti nulla in generante praecessit deliberatio. Tandemque si vna comprehendantur deliberatio, et indigentia; constanter cum Epiphano tenendum (42), Filium neque voluntate esse genitum, neque necessitate, sed natura.

Vltimae argumentationi, quam Wolzogenius nimis extollit, occurrimus: Intellectio, qua Pater Filium producit, est eadem Patris essentia, haec vero cum omnibus suis absolutis perfectionibus tribus personis communis est: nec tamen veram esse consequentiam quam Wolzogenius vrget, paucis monstrandum est. Nam intellectio, quae producit Filium, non est substantia, intelligens absolute accepta, quam appellant Theologi intellectionem *essentialem*; sed est substantia intelligens relatiue accepta, quam vocant intellectionem *notionalem*. At non repugnat, vnam eandemque rem esse communem pluribus absolute acceptam, et sumtam relatiue esse propriam vnus personae. Hinc negandum, operationem, qua Pater Filium generat, esse commune, licet communis sit intellectio essentialis, et Pater omnia Filio communicet, excepta proprietate personae.

Et hic sit finis nostrae pro Verbi consubstantialitate disputationis: in qua quae praecipua iudicauimus haud praetermittere potuimus, innumeris aliis missis, quae, aut ex dictis facillime enuerantur, aut obuia cuique sunt. Reliqua huic ipsi scopo facientia ex historia colligamus.

Kk 2

CA-

(19) In xv. de Trinitate, cap. 20.
(40) Lib. 1.

(41) In Lib. III. ad Monimum, cap. 8.
(42) Haeres. LXIX.